

podrobno sliko o pomenu gozda in gozdarstva v teh krajih.

Da rek "vsaka vas ima svoj glas" drži, izpostavi Peter Kos, ki razgrinja značilnosti in specifičnosti zreškega govora. Avtor se omeji na govor v samem mestu Zreče, čeprav se ta od okoliškega govora ne razlikuje bistveno. Skozi prispevek sledimo natančnejši analizi govora in besedišča s pomočjo fonetičnih zapisov, pridobljenih z intervjuji treh domačinov.

Anton Gričnik prispeva esejistično pripoved o družbenem dogajanju v Zrečah vse od svojega otroštva do danes, z etnografsko in osebnostno noto, na kar uvodoma opozori avtor sam. V zanimivem prepletu različnih osebnih zgodb in dogodivščin, ki jih obogati z množico osebnih zgodb posameznikov, ki so na različne načine zaznamovali življenje v zreški dolini, sledi dogajanju in spremembam tega prostora.

Preskok od življenjskih zgodb k sodobni umetnosti naredi urednik zbornika Drago Medved. Prikaže nam zapuščino nekajletnega delovanja "forme vive" v Zrečah v sedemdesetih letih 20. stol. Pod idejnim vodjo Vasilijem Četkovičem Vaskom so izpod ustvarjalnih in ambicioznih rok takrat priznanih kiparjev, tudi iz tujine, ob uporabi lokalnih materialov nastale posamezne skulpture, ki kljub zobu časa pestrijo podobo kraja.

Kratek in na trenutke precej faktografski pregled bogate in raznolike športne dejavnosti v občini prispeva Ivan Olup. Seznan nas z nastankom, razvojem, doseženimi rezultati posameznikov in klubov, ki večji razmah doživijo šele po osamosvojitvi Slovenije, v času, kateremu avtor posveča tudi največ pozornosti.

Za konec Martin Mrzdovnik oriše še kulturni razvoj kraja, pri čemer osrednjo pozornost nameni sicer petletnemu, a intenzivnemu in širše priznanemu delovanju prvega zreškega ansambla "Štirje kovači". Tej zgodbi doda še kratek opis manjših zgodb posameznikov, društev, združenj in ansamblov, ki tvorijo mozaik umetniško-kulturne ustvarjalnosti občine.

Zbornik ima bogato, raznoliko, zanimivo in lahko berljivo vsebino in bo pritegnil vsakogar, ki ga zanima lokalna zgodovina. Pomanjkljivost zbornika je morda le ta, da nima tujejezičnih povzetkov, s čimer bi lahko predstavljal še večje propagandno gradivo za tako turistično občino. Sicer lahko zasledimo še nekaj majhnih napak, ki se navadno vtihotapijo v tako obsežno publikacijo, a je nekatere napake uredniški odbor že našel in dal v ponatis popravljeno verzijo. Kljub temu je zbornik poln dragocenih podatkov, zaradi česar njegova vrednost prav gotovo ne bo kratkotrajna.

Jasmina Litrop

Jožko Kragelj: Modrejce in Modrejčani. Gorica, 2006, 61 str.

Avtor Jožko Kragelj se je v zborniku z naslovom *Modrejce in Modrejčani* na svoj način poklonil svojemu rodnemu kraju Modrejcem. Osrednja tema zbornika so same Modrejce, ki ležijo v Posočju ob akumulacijskem jezeru reke Soče in se stiskajo pod pobočjema Bučenice in Selskega vrha, ter tam živeti ljudje.

Gradivo, ki tvori knjigo, je pretežno literarne narave, saj knjiga vsebuje pesmi in besedila nekaterih najbolj znanih slovenskih literatov Simona Gregorčiča in Ivana Preglja. Ivan Pregelj je dve svoji stvaritvi posvetil prav Modrejcem, in sicer *Poslanica v Modrejce* (izšla je v Koledarju goriške Mohorjeve družbe leta 1924) in *Modrejce* (tekst je izšel v Domu in svetu leta 1935). Poleg tega je v knjigi objavljen tudi izsek iz opusa domačina Andreja Kraglja, ki je bil znani, vendar po besedah avtorja sedaj že skoraj pozabljen klasični filolog in prevajalec, ki je v slovenski jezik prevedel *Iliado* in *Odisejo*. Njemu v spomin sta se ob njegovi smrti poklonila tudi Simon Gregorčič in Ivan Pregelj z dvema pesmima, ki ju je Jožko Kragelj, poleg naslovnice prevoda *Iliade* in *Odiseje*, uvodnika Andreja Kraglja k izdaji *Iliade* in odlomka *Odiseje*, vključil v svoj zbornik. Svoj poklon znanim Modrejčanom urednik nadaljuje s kratkimi biografijami Franca Štruklja, Lucijana Krajnika, Jožka Kraglja in Cirila Kraglja – Lukovega, ki je napisal dolgo pesnitev o zgodovini svojega rojstnega kraja Modrejc z naslovom *Epopėja*. Tudi slednjo je urednik v celoti vključil v zbornik.

Avtorski prispevek urednika zbornika predstavljajo (poleg uvoda in zbiranja gradiva) kratka zgodovina Modrejc, črtica *Iskra veselja*, ki jo je avtor prvič objavil v celjskem Mohorjevem koledarju leta 1949, predstavitev posameznih znanih Modrejčanov in rodovnik Žnidarjeve hiše. Predvsem iz kratke zgodovine in črtice veje avtorjev velik odpor do italijanske okupacije in vsiljevanja italijanskega jezika. Črtica opisuje boj protagonista Slavka, ki se po opravljeni maturi vrne iz šole v mestu, proti poitalijančenju Modrejčanov, in njegovo skrb za negovanje slovenskega jezika. V tekstu pred črtico nam avtor razloži, da so opisani dogodki pravzaprav avtobiografski.

V delu, kjer avtor na kratko predstavi zgodovino Modrejc, pogrešamo točno navedbo virov, iz katerih je avtor črpal podatke za svoj kratki opis zgodovinskega dogajanja, ki je tudi preohlapen, da bi ga lahko označili kot temeljito zgodovinsko analizo zgodovine Modrejc. Pohvaliti pa gre avtorja, da je zbral domača imena hiš, po katerih so se, kot sam pravi, ljudje poznali. Nadgradnjo seznamu

predstavljajo slike nekdanjih gospodarjev hiš in družin, ki sledijo seznamu imen. Tega dela knjige so gotovo veseli domačini, današnji prebivalci Modrejca, saj njihova imena in slike prednikov ne bodo utonile v pozabo in se izgubile za vedno. Še več, svoj spomenik preteklosti bodo imeli v knjigi Jožka Kraglja *Modrejce in Modrejčani*, ki predstavlja kljub ne toliko znanstveni podlagi zanimiv košček mozaika v preučevanju zgodovine Tolminske.

Boštjan Lužnik

Kronika Rihemberka – Branika II: zbornik strokovnih prispevkov s področja arheologije, zgodovine in umetnostne zgodovine, ki dopolnjujejo Kroniko Rihemberka – Branika iz leta 1994 ter članki domačih avtorjev o sodobnem dogajanju v kraju. Ur. odbor Zalka Jereb, Savin Jogan, Cvetko Vidmar, Polona Abram in Erna Kolenc. Branik : Krajevna skupnost, Kulturno prosvetno društvo Franc Zgonik Branik, 2006. 395 str.

Zbornik je, kot sporoča podnaslov, nadaljevanje leta 1994 izdane *Kronike Rihemberka – Branika*, ki govori v prvih dveh delih o zemljepisnih značilnostih in preteklosti Braniškega območja, v tretjem, najobširnejšem delu pa predoča braniški letopis od leta 1914 do 1994 (Rihemberk je bil preimenovan v Branik po uredbi o spremembi imena naselja, objavljeni v Uradnem listu LRS št. 24, 17. 7. 1951). Za razliko od kronike iz leta 1994 pa so tokrat snovalci k sodelovanju pritegnili tudi strokovnjake: arheologe, zgodovinarje in umetnostne zgodovinarje. V nadaljevanju se strokovnim razpravam pridružujejo spomini in zanimivosti iz braniške preteklosti različnih piscev. Drugi del zbornika pa sestavljajo prispevki, ki opisujejo življenje v kraju v zadnjem desetletju, spod peresa domačinov, aktivnih udeležencev ali sopotnikov družbenega dogajanja v Braniku.

Zbornik uvaja arheološki prispevek Petra Turka in Mojce Jereb o poselitvi Braniške doline v prazgodovini in rimskem obdobju, ki poleg omemb posameznih najdišč predstavi tudi najbolj monumentalni spomenik prazgodovinskega obdobja z obrobja Braniške doline – vrsto sedmih kamnitih gomil na severnem kraškem robu, med Ostrim vrhom pri Štanjelu in Voučnjakom nad Škrbino. Na gomili na Ostrem vrhu, za katero so glede na pisne vire predpostavljali, da gre za grobno gomilo, so ob arheoloških izkopavanjih odkrili ruše-

vine prazgodovinskega stolpa, ki so ga naravoslovne analize datirale v starejšo železno dobo [9–18]. Sledi Stoparjev opis in predstavitev stavbnega razvoja gradu Rihemberk od romanske faze konec 12. stoletja pa do povojne prenove v 60. letih 20. stoletja [19–42]. Prispevek Branka Marušiča oriše življenjsko pot rihemberškega rojaka, publicista in prevajalca Ljudevita Furlanija (1864–1913) [43–50]. Z dogodki v Rihemberku in neposredni okolici med prvo svetovno vojno, z usodo mobiliziranih Rihemberčanov, s prihodom beguncev iz Gorice in bližnjih krajev, s topniškim obstreljevanjem in bombardiranjem kraja, z odhodom, bivanjem in vračanjem Rihemberčanov iz begunstva, s podporo majniški deklaraciji in z razočaranjem po prihodu italijanskih enot konec leta 1918 seznani bralca Drago Sedmak [51–101]. Obdobje med vojnama in italijanizacijo skozi vzgojno-izobraževalni državni aparat temeljito predstavi Vlasta Tul v prispevku o zgodovini šol in vrtcev na območju nekdanje občine Rihemberk. Razmere v šolstvu so se začele spreminjati oktobra 1922 s prihodom fašizma na oblast, ključne spremembe pa je prinesla Gentilejeva šolska reforma oktobra 1923, po kateri so na slovenske šole med drugim pričeli nameščati italijanske učitelje. Poleg šole je bila v Rihemberku tudi podeželska šola za kmetovalce družbe Faina in otroški vrtec [103–152]. O delovanju nasprotnikov partizanstva na območju Rihemberka pripoveduje prispevek Borisa Mlakarja [153–164]. Umetnostnozgodovinski oris braniških cerkva, župnijske cerkve sv. Urha in podružnice sv. Antona Padovskega v Taboru, sv. Duha v Pedrovem, sv. Katarine v istoimenskem zaselku, sv. Martina v Brjah in sv. Lenarta v Spodnji Branici predoča Magda Miklavčič Pintarič [165–180]. Historiat razvoja in gradnjo druge železniške zveze s Trstom, ki v kompromisni realizirani enačici preči tudi Rihemberk, in temeljit opis proge skozi Branik, premostitvenih objektov, obvoznice skozi sotesko Pekel med prvo svetovno vojno, čuvajnic, uprave, prometa, oskrbe z vodo in železničarjev je podan v prispevku Karla Rustje [181–212]. O rihemberški/braniški pošti in spremembah poštnega žiga piše Branko Morenčič [213–220]. Sledi delna objava prevoda in povzetkov vizitacijskih zapisnikov ljubljanskega škofa Tavčarja v Rihemberku iz leta 1582 in prvega goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa iz druge polovice 18. stoletja, ki jo je pripravil Sandro Pečenko [221–237]. Dušan Križman pa je zapisal pogovore z Rihemberčani Francem Bandljem, Pavlico Bizjak, Otilijo Ličen, Marijo Sever, Valerijo Karer in spomine Andreja Križmana na grad Rihemberk in člane grofovske družine Levetzow Lanthieri [239–250]. Sledijo spomini Oskara Jogana na graščino Dolnji grad, ki je do požiga vasi februarja 1944 stala na južnem robu Rihemberka, in na kratke dneve svobode med kapi-